

Arbeiderpartiet i dag og i morgen

Taler

Odvar Nordli

- 1 Ut fra vår tids virkelighet er historiens klassekamp en foreldet og livsfjern metode å bruke som løsning på de oppgaver vi i dag står overfor. Vi har ikke et samfunn som trenger å bli revet ned og bygget opp igjen fra grunnen. Vi står overfor et samfunn under utvikling, der behovene er til stede for reformer og en
- 5 styring mot konkrete politiske målsettinger som skal bære det i seg at dette samfunn ikke skal totalt omveltes, men skal forbedres.

I dette feltet møter vi behovet for den idémessige avklaring for vårt parti.

- 10 Få ord er mer brukt, og jeg vil også si misbrukt, i den politiske debatt enn ordene demokrati og sosialisme.

- Nettopp av den grunn trenger vi en konkret utfylling for at det skal være mulig å få et bilde av hva de ulike politiske grupperinger og partier som bekjenner seg
- 15 til disse begrepene står for.

- De kommunistiske regimer kaller seg selv for sosialistiske stater. Alle med litt innsikt i politiske realiteter vet at det er en grunnleggende forskjell på den form for sosialisme som her praktiseres og den som vi i norsk arbeiderbevegelse
- 20 bekjenner oss til.

I den sosialistiske leir går det et grunnleggende skille mellom to idéretninger. Det er mellom den kommunistiske og den sosialdemokratiske.

- 25 De sosialdemokratiske partiene slik vi finner dem i Finland, Sverige, Danmark og Vest-Tyskland har utviklet en betydelig grad av likhet i ideologi og praktisk politikk. De har samtidig formet sin politikk ut fra særegne nasjonale og historiske forutsetninger.

Gjennom sin politikk er Arbeiderpartiet meget nær beslektet med disse partiene.

35 Vi må i vår ideologi og i vår praktiske politikk avklare Arbeiderpartiets plass som
det sentrale samlingspunktet mellom kommunismen og den liberale
kapitalisme.

40 Politiske brytninger med derpå følgende uklarhet og også en iherdig og
vedvarende hamring fra borgerlige opponenter har til en viss grad maktet å
skape et bilde av Arbeiderpartiets samfunnsform som frihetsberøvende.

Vår politikk for hele folket i arbeid, rettferdig fordeling og sosial trygghet har
gitt større frihet til stadig flere mennesker. Den har gitt som resultat at flere enn
noen sinne eier sine egne hjem og har sine fritidsgoder.

45 Arbeiderpartiet kan ikke la samfunnsutviklingen bli et resultat av fritt spill for
vår tids teknologi og økonomi.

50 Grunnleggende faktorer i økonomi, bruk av naturressurser, sikring av
arbeidsplasser, utdanning, sosial og kulturell standard må legges under ledelse av
et engasjerende folkestyre.

Men dette må ikke i den praktiske politikk få utarte til et byråkratisk
formyndersamfunn.

55 Dersom det finnes trekk ved vår politikk som blir allment oppfattet slik, må
disse lukes vekk.

Arbeiderpartiet må klart stå fram som de svakes og underpriviligertes parti.

60 I vår praktiske politikk må vi stå fram som partiet for alle dem som erkjenner
solidaritetssamfunnets samhold og samspill mellom mennesker som grunnlag
for trygghet og utfoldelse.

65 Vi må som forutsetning for vår politikk bygge på det grunnlag vi finner i vårt
folkestyre og vår kulturarv. Vi må ha alle menneskers likeverd som vårt
ledemotiv.

70 Vi må kompromissløst bygge vår politikk på menneskets frihet, på forståelse for samfunnsansvaret i fellesskapet og med grunnlag i en reell rettssikkerhet.

Arbeiderpartiet må til alle tider se som en av sine hovedoppgaver å være det politiske talerør for fagbevegelsen.

75

Det er en misforståelse å oppfatte det slik at dette skal bety en fagbevegelse dominert og ledet av Arbeiderpartiet. Det som ligger i dette er at Arbeiderpartiet må politisk plassere seg slik at det er en naturlig samarbeidspartner for vår fagbevegelse i utviklingen av et demokrati og et
80 samfunn som tjener fagbevegelsens medlemmer og interesser. Dette gjelder også fiskernes og småbrukernes organisasjoner.

For et demokratisk sosialistisk parti som Arbeiderpartiet er partidemokratiet og partiapparatet det viktigste politiske redskap.

85

Det er dette som skal være den livgivende nerven i vårt politiske demokrati. Det er her medinnflytelse og medansvar skal tilbys og realiseres.

I vårt daglige partiarbeid må all kraft settes inn for å bryte tendenser til
90 sentralistisk partibyråkrati.

Et altoverskyggende hovedmål for partiets organisasjonsarbeid må være å trekke flest mulig med i en reell beslutningsprosess.

95 Alle som aksepterer å bygge på det felles idégrunnlag må gis åpen anledning til å arbeide for sine politiske syn.

Men det må samtidig aksepteres og erkjennes at flertallsbeslutninger ved slutten av bredest mulig partidebatter forplikter partiet og dets medlemmer.

100

Arbeiderpartiets styrke må bygge på uforbeholden fri debatt innad, men samhold utad når beslutninger er tatt.

Det er dette som i realiteten setter skille mellom en diskusjonsklubb og et parti.

105

Det er slike prinsipper som kan gjøre et parti til en samfunnsformende kraft.

110 I denne sammenheng tror jeg vi må ta opp til diskusjon den form for politisk
programmering som vårt parti har nyttet. Dette fordi vårt programarbeid og vår
holdning til programmene på en inngripende måte er med å prege vår
arbeidsform og dermed manges oppfatning av Arbeiderpartiet.

115 Det må være en grunnleggende forutsetning for alt programarbeid i
Arbeiderpartiet at programmet forplikter. Det forplikter så langt at det bør være
en skreven eller uskreven lov for dette partiet at det ved enden av hver
valgperiode har en plikt overfor enhver velger å fortelle hvordan programmet er
blitt etterfulgt.

120 Våre programmer blir i dag satt opp som detaljerte arbeidsprogrammer. I
hovedsak blir disse skapt i et tidsrom som fra begynnelsen ofte ligger hele 5 år
før den tid da siste sak i programmet skal realiseres.

125 Det ligger mange verdifulle trekk i denne formen.

Men vi må samtidig erkjenne at det kan bli for stivt og gi for få
manøvreringsmuligheter. Når vi da samtidig vet at i vår tid skjer ofte ting hurtig
og endringer kommer svært ofte uforutsett, bør en vurdere hele vårt
programarbeid også på det grunnlag. Som eksempel vil jeg nevne det program vi
130 nå har lagt på bordet. Det er detaljert. Det varsler en rekke nye praktiske
framstøt. Det er ambisiøst.

Men hvor i programmet finner vi noe om den energikrise vi er kommet inn i og
den inflatoriske utvikling som er en følge av denne? Selvfølgelig ingen steder.
135 Men vi vet at denne skaper helt nye forutsetninger på en rekke felter for vår
politikk i forhold til det vi hadde oversikt over da vårt program ble satt opp.

Dette er den ene siden. Den andre siden er at når programarbeidet da er ferdig,
etter deltakelse av tusener på tusener av partimedlemmer og sympatisører, blir
140 programmet lagt på tillitsmennenes bord, i partiledelse, i regjering og storting.
Her blir det så søkt gjennomført i detalj i praktiske politiske opplegg.

For mange som har deltatt i programarbeidet vil enkeltsaker dukke opp ofte
som ukjente og fremmede. Det har sammenheng med den tid som går mellom
145 programdebatt og gjennomføring av programmene. Det har også sammenheng
med at mange fester seg ved enkelte spesialinteresser innenfor et vidt

programfelt.

150 Ofte fører dette til at de stiller seg fremmede for det arbeid som blir utført.

Av de grunner jeg her kort har skissert, bør vi overveie om vi ikke skal velge en programform som i noe større grad går på prinsipielle retningslinjer for det politiske arbeid, og prinsipielle mål vi setter oss for den periode vi står foran.

155

Den detaljerte utpensling av disse prinsipielle linjer og mål bør en så søke å skape i løpet av perioden, gjennom en åpen debatt i partiet om den praktiske gjennomføring av programmet.

160 På denne måten vil vi kunne knytte en mer direkte linje mellom partimedlemmer og interesserte sympatisører og den utøvende politikk som vi til enhver tid skal drive, hvor det enn måtte være, i partiledelsen, i regjering og storting. Vi ville på denne måten, etter mitt skjønn, gi et incitament til et mer daglig, aktivt partidemokrati og en mer løpende innflytelse på utformingen av
165 den aktuelle politikk.

Det er hevdet med atskillig rett at de sosialdemokratiske partier har gjennomført én form for nasjonalisering konsekvent, nemlig nasjonalisering av sin egen politikk.

170

I vår tid og i vårt samfunn må utenriks- og sikkerhetspolitikk bygge på et maksimum av nasjonal enighet. Uten dette vil et lite land som vårt, miste den troverdighet på den utenlandske arena som skal til for at vi skal kunne øve den innflytelse vi har muligheter for.

175

Dette forhindrer selvfølgelig ikke at vi skal føre en åpen og fordomsfri debatt om denne viktige siden av vår politikk. Det forhindrer ikke at vi setter oss prinsipielle mål som vi vil arbeide mot. Men det betinger at vi er villige til i dagens arbeid med disse saker å fundere vår politikk på et realistisk grunnlag.

180

Arbeiderpartiet må stå fram på den internasjonale arena som en kompromissløs motstander av all undertrykkelse og utbytting av nasjoner og menneskegrupper.

185 Den internasjonale klasseforskjell vi ser i den stadig voksende avstand mellom

den sultne del av verden og den rike, må for Arbeiderpartiet stå som en klar utfordring.

190 Vi må bare erkjenne at det på disse felter nytter lite å forstrekke seg mot stjernene.

Mer enn noe annet sted ropes det her på den revolusjonære tålmodighet, slik at vi målbevisst og sikkert kan drive et jordnært arbeid fra dag til dag i de
195 internasjonale organer som vi er medlemmer av og de som vi selv ønsker å skape.

Selv om det kan lyde forblommet og hypotetisk, må vi aldri tape av syne at målet for alle demokratiske sosialister må være en internasjonal rettsorden, bygd
200 på FNs prinsipper og organisasjon.

Vern om vår nasjonale suverenitet og frihet er et klart og selvstendig mål. Så lenge de nåværende tilstander varer, kan dette realistisk sett bare oppnås i samarbeid med andre demokratiske nasjoner.

205 Vi må imidlertid nytte enhver anledning til å ta skritt mot det målet at en internasjonal rettsorden skal kunne overta våpnenes plass i vern om alle nasjoners suverenitet og rett.

210 Vi har bak oss en debatt om vårt forhold til samarbeidet i Europa. Arbeiderpartiet tok det standpunkt at det lojalt ville følge de linjer som resultatet av folkeavstemningen trakk opp.

Så krevende som et utvidet samarbeid i Europa er, vil det ikke vært mulig å gå
215 inn i dette med et så sterkt splittet folk som det folkeavstemningen viste.

Vårt forhold til den form for samarbeid som det nåværende EF inviterer til, er lagt til rette i en overskuelig framtid gjennom den handelsavtale som er inngått.

220 Men alle må være oppmerksom på at de samarbeidsformer som vi i dag ser innenfor Europa, ikke er noe endelig ferdigtømret system. Ikke minst tyder de brytninger som i dag skjer innenfor organisasjonen på dette.

Vi kan derfor ikke avskrive mulighetene for at det en gang i framtiden kan bli et

politisk samarbeid mellom de europeiske nasjoner på et grunnlag som alle nasjoner kan akseptere.

230 Uten at vi når fram til dette vil vi nemlig heller aldri nå fram til den internasjonale rettsorden som må være vårt siktemål. Og uten dette igjen, vil vi ikke kunne ha noe klart sikte for å skape et grunnlag for trygghet for framtida.

235 Vi har en form for nordisk samarbeid. Men også dette nordiske samarbeidet er i dag uferdig og ufullstendig. Det er gjort gjentagne forsøk på å nå et skritt videre i form av formaliserte samarbeidsorganer i Norden. I tur og orden har de mislykkes. Vi hadde diskusjonen om nordisk forsvarssamarbeid. Vi hadde hele prosessen som førte fram til skrinleggelsen av en nordisk tollunion.

240 Det siste var vedtakelsen av Nordøkavtalen og det snarlige skibbrudd for denne.

Men tross disse skuffelser har det nordiske samarbeid utviklet seg videre.

Vi har i realiteten i dag fått en felles tollpolitikk i Norden.

245 Vi har et felles nordisk arbeidsmarked.

Vi har etablert et eget kultursamarbeid på grunnlag av en underskrevet kulturtraktat.

250 Vi har lagt til rette for et nært nordisk samarbeid i miljøvernspørsmål og skapt et eget traktatgrunnlag de nordiske land i mellom for dette.

255 De sosialdemokratiske partier i Norden har lagt på bordet et forslag til et nærmere energi- og industripolitisk samarbeid.

De fleste nordiske land har sosialdemokratiske partier som har betydelig politisk innflytelse og styrke.

260 Disse partiene har i hele sin arbeidsform og sine politiske målsettinger en altoverskyggende grad av likhet og politisk fellesskap.

Disse realiteter burde legge grunnlaget for et sosialdemokratisk fellesprogram for nordisk samarbeid.

Ut fra dette ville vi kunne skape et samarbeidende Norden med en betydelig grad av felles politiske målsettinger.

270 Ved siden av den betydning det ville ha for de nordiske land ville det være et viktig bidrag med videre internasjonale perspektiver.

Det siste landsmøtet trakk opp de politiske arbeidsoppgavene for den valgperioden vi nå er inne i.

275 Hovedmålsettingene for de reformer vi her har tatt på oss å gjennomføre, er en utvikling av vårt demokrati i første rekke. Her gjelder det det politiske demokrati. Det gjelder de ansattes medbestemmelsesrett i arbeidslivet. Det gjelder en demokratisk styringsfunksjon overfor de sterke samfunnsformende krefter i vårt bank- og kredittvesen.

280

Det går som en rød tråd gjennom vårt arbeidsprogram at vi sikter mot en desentralisering på et bredt felt. Dette fordi at dette etter vår oppfatning tjener demokratiets sak best.

285 Men også i vår næringspolitikk og vår bosettingspolitikk er dette en klar målsetting og en klar forpliktelse vi har tatt på oss, en forpliktelse som pålegger oss med alle rimelige midler å sikre og utvikle grunnlag for bosetting i alle deler av landet og i første rekke da tre inn i de svake områder der arbeidsplassene er for få og for svake og der bosettingen dermed er usikker.

290

Vi har en annen oppgave som er like sentral og som må gjennomføres like målbevisst.

295 Vi ser de tendenser til byråkrati som vi møter på en rekke felter som en utfordring som må løses på en bedre måte. Vi må nitid gå gjennom hele vår samfunnsforvaltning, den statlige, fylkeskommunale og kommunale og stille oss det spørsmål: Fins det her administrative ordninger, lovbestemmelser og regler som ikke har noen særlig betydning når det gjelder muligheter for demokratisk styring og ledelse, men som i for stor grad er irritasjonsmomenter og også til
300 besvær for alminnelige mennesker som skal betjene seg av dette. Vi må gå inn i en bred prosess for å av-byråkratisere det norske samfunn i alle dets ledd.

305 I dagens situasjon må det være en hovedoppgave for Arbeiderpartiet å forsvare solidaritetssamfunnet og dermed den sosiale trygghet som dette har skapt. Det er en hovedoppgave å arbeide for utjamning mennesker i mellom, for å skape like muligheter for alle på et bredt felt, og for å kunne sette samfunnet opp som ansvarlig for dem som ikke av ulike grunner makter selv å skaffe seg denne sikkerhet og trygghet.

310

Vi må i vårt eget samfunn være innstilt på en kamp i mot alt som sikter mot utbytting av andre mennesker og spekulative virksomheter som skader andre i det fellesskap vårt samfunn er.

315

Men samtidig med dette må vi skape et samfunn som også innebærer en utfordring til menneskenes yteevne og vilje til innsats og også et samfunn som belønner slik innsats.

320

I hele spørsmålet om vern av det menneskelige miljø og ansvaret for bruk av våre ressurser både for oss selv, våre etterkommere og også i en global sammenheng må Arbeiderpartiet klart gå ut med en politikk på dette feltet.

325

Den pågående skattedebatt må vi i Arbeiderpartiet sette inn i en bredere samfunnspolitisk sammenheng.

Men det nåværende skattetrykket må dempes.

330

Det må i denne sammenheng igjen understrekes at det er under en lengre periode med borgerlig flertall og borgerlige regjeringer at dette skattetrykket har utviklet seg til den situasjon vi i dag har.

335

Det var først med den nå sittende regjering at vi fikk en nedgang i skattens andel av våre felles midler. Skattereduksjonene må i første omgang ta sikte på å komme dem i møte som hardest blir rammet, nemlig dem med lønnsinntekter. Dette må skje med raske og snarlige endringer, slik som det er lovt for det kommende statsbudsjett, men det må også skje gjennom en mer gjennomgripende endring av hele vårt skatte- og avgiftssystem.

340

Et av siktemålene for et slikt reformarbeid bør være at en gradvis fjerner seg fra den form for progressiv inntektsbeskatning som i dag meget sterkt rammer lønnsinntekter.

345 Den progressive inntektsskatt bør utelukkende rettes mot ekstraordinært høye inntekter og imot høye arbeidsfrie inntekter.

Av nærliggende politiske oppgaver står Arbeiderpartiet overfor den utfordring å dempe den prisstigning som vi nå ser utvikle seg. Det kan dokumenteres at vår prisstigning ligger lavt i forhold til den andre land har å stri med. Dette kan
350 imidlertid ikke bli noen sovepute for oss. Det må gjøres til en altoverskyggende oppgave å dempe det prispress som vi nå ser utvikle seg.

Blant annet gjennom skattelette og innsats på prissiden må vi søke å holde det løfte vi har gitt om at vi skal få en rimelig stigning i den disponible realinntekt
355 for de inntektsgrupper som i de senere år ikke har hatt en slik.

Vi bør samtidig ta opp en diskusjon med fagbevegelsen og arbeidslivets organisasjoner om å nå fram til bedre former for lønns- og inntektsoppgjør, for også gjennom dette å stabilisere lønns- og prisutviklingen.

360

De nye muligheter som oljeutvinningen gir, må vi ta vare på gjennom et sterkt samfunnsengasjement på en slik måte at fordelene kan komme hele det norske samfunn til gode. Inntektene må settes inn for å skape et kvalitativt bedre samfunn enn det vi tidligere har hatt. Alle mennesker i dette land må med tid og
365 stunder kunne få følelsen av at det er nye rikdommer som er åpnet ute på kontinentalsokkelen.

Men denne nye virksomheten, den understreker enda sterkere nødvendigheten av en sterk og målbevisst satsing på distriktene. Uten dette vil vi få en betydelig
370 skjev utvikling i vår næringsmessige og bosettingsmessige struktur. Her kommer hele spørsmålet om en sterk innsats i distriktsutbyggingen inn. Her kommer spørsmålet inn om sterkere og mer målbevisst å satse på grunnnæringene i utkantdistriktene.

375 Det er sagt om Arbeiderpartiet at det er et materialistisk parti. På enkelte måter er dette riktig, på andre måter ikke.

Det er riktig at Arbeiderpartiet på grunnlag av de utfordringer som lå foran partiet i å skaffe arbeid for alle, sosial trygghet og økonomisk og kulturell
380 utjamning, så det som en oppgave å øke samfunnets muligheter til å gi bedre og

tryggere arbeidsplasser for alle. Den økonomiske utvikling og den økonomiske politikk, sammen med næringspolitikken, ble derfor meget sentral for partiet.

385 Fortsatt har vi oppgaver å løse for mennesker som ikke har en høvelig arbeidsplass, overfor mennesker som ikke har den sosiale trygghet de har krav på, for mennesker som på grunn av lav inntekt ikke finner en rimelig plass for seg i samfunnet.

390 Derfor vil det være en urimelig målsetting, dette å kaste vrak på betydningen av økonomisk vekst.

Men mer og mer må vår politikk få et innslag av andre normer og verdier, normer og verdier som har med livsstandard å gjøre. Her har vi vesentlige og
395 store oppgaver i vår miljøvernpolitikk, i vår kulturpolitikk, ikke minst.

Men i hele vår virksomhet for å utvikle demokratiet ligger det også meget vesentlige immaterielle verdinormeringer.

400 Når vi ser det som en stor oppgave å videreutvikle bedriftsdemokratiet og de ansattes medbestemmelsesrett, er dette ikke fordi som enkelte tror, at det eksisterer en slags nysgjerrig misunnelse hos en rekke mennesker overfor bedriftsledere og bedriftsstyrer. Det er framfor alt ikke fordi vi - som det ble hevdet da bedriftsdemokratiet ble lovfestet - siktet mot et ineffektivt og
405 tungrodd lederskap i våre bedrifter.

Det vesentligste moment ligger i det at de som arbeider i en bedrift, de har som mennesker rett til å være med å lede den institusjon som for dem og deres familie betyr så avgjørende mye. Det er fordi at de også gjennom
410 bedriftsdemokratiet skal bli akseptert som mennesker og ikke bare som ledd i en produksjon.

Når vi satser på at vi skal få et demokratisk styringssystem i våre banker og kredittinstitusjoner, så er det ikke fordi vi tror at det rundt i våre banksjefstoler og direksjonsrom befinner seg en rekke mer eller mindre kortsynte, ja nærmest
415 asosiale individer som leder disse institusjonene bare med det for øyet å utbytte og skade fellesskapet og samfunnet. Det er framfor alt ikke fordi vi vil skape et sentralistisk, byråkratisk og ensrettet banksystem.

Men det er fordi at bankene og kredittinstitusjonene øver en betydelig samfunnsformende innflytelse. Det er fordi denne samfunnsforming har en vesentlig innflytelse på menneskenes muligheter på arbeidsplassen, i hjem og i fritid. Det er fordi det er en menneskelig rett i et demokrati å ha medinnflytelse på slike krefter, ikke bare i kraft av aksjer og andelsbrev, men rett og slett i kraft av alle menneskers egenverd.

425

430

Kilde

Scheflo, Inge (red.): Demokratisk sosialistisk perspektiv. Oslo 1976, s. 80-85.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/arbeiderpartiet-i-dag-og-i-morgen>

435

440

445

450

455